

GUSTAV FLAUBERT

PANÍ BOVARYOVÁ

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

„Nepřišel jsem k vám, to je pravda,“ pokračoval, „nespatřil jsem vás, ale zato jsem si aspoň prohlédl všechno, co vás obklopuje. V noci, každou noc jsem vstal, došel až sem, díval se na váš dům, na střechu, která se třpytila ve svitu měsíce, na stromy vaší zahrady, kývající se pod vaším oknem, a na lampičku, na světélko, které zářilo do tmy. Ano, a vy jste nevěděla, že tak blízko – tak daleko – dlí jeden ubožák...“

Obrátila se k němu a vzlykla: „Vy jste takový dobrý člověk!“

„Ne, jen vás miluji, to je všechno! Nemůžete o tom pochybovat! Řekněte mi, že nepochybujete, jen slovem, jen jediným slůvkem!“

A Rudolphe nenápadně sklouzl z taburetu kolenem k zemi; ale z kuchyně se ozval klapot dřeváků; dveře do salónu, jak si povšiml, nebyly zavřené.

„Jak velice laskavé by od vás bylo,“ pokračoval a zdvihl se, „kdybyste mi splnila jedno přání!“

Chtěl si prohlédnout její dům; přál si ho znát; a paní Bovaryová na tom neshledávala nic nevhodného. Oba tedy vstali a v tom okamžiku vstoupil Charles.

„Dobrý den, doktore,“ řekl mu Rudolphe.

Lékaři polichotil ten neočekávaný titul a rozplýval se zdvořilostí, čehož druhý muž využil, aby se trochu vzpamatoval.

„Paní Bovaryová,“ řekl, „mi vykládala o svém zdraví...“

Charles ho přerušil: opravdu, zdraví jeho ženy mu dělá veliké starosti, bývá jí zase občas nevolno. Nato se Rudolphe zeptal, zda by jí neprospěla jízda na koni.

„Jistěže! To by bylo výborné, skvělé...! To je nápad! Měla by sis ho vzít k srdci.“

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Úryvek je zhruba z poloviny knihy, kde se Ema seznamuje s Rodolphem.

Hned na začátku knihy se již vystudovaný Charles Bovary ožení s o něco starší ženou, kterou mu sehnala jeho matka. Charles se stal lékařem a objížděl nemocné po okolí. Jednoho dne v noci jel Charles do Bertaux ošetřit zlomenou nohu postaršímu zemědělci Rouaultovi, který měl krásnou dceru Emu. Charles se do ní ihned zakoukal a jezdil často k Rouaultovým na kontrolu zraněné nohy. Toho si ovšem všimla Charlesova žena, a když se dozvěděla, že na statku žije krásná Ema, zadržela mu návštěvy. Po čase ale Charlesova manželka zemřela a on začal zase jezdit do Bertaux, až nakonec požádal otce Rouaulta o ruku jeho dcery. Dostává svolení a Ema se stěhuje k Charlesovi, kde je ale nespokojená. Čekala od manželství víc a nyní, když je konečně vdaná, jí připadá, že se nic nezměnilo.

Jednoho dne léčí Charles zámožného šlechtice z nedalekého zámku a ten manžele Bovaryovy na oplátku pozve k sobě na zámecký bál. Ema protančí večer se šlechticem jménem Vikomt. Od té doby žije Ema v zasnění, vzpomíná na onen večer a je stále více nespokojená. Charlesovi to dělá starosti, a tak se rozhodne, že se společně odstěhují do Yonville. Zanedlouho se jim narodí dcera Berta.

Bovaryovi se hned první večer seznámí s panem Homaisem, místním lékárníkem, a Leónem, který pracuje jako písař a učeň u místního notáře. Charlesovi se zpočátku nevede moc dobře, ale zakrátko si vytvoří klientelu a jezdí domů až v pozdních hodinách. Ema dá dceru ke kojné a celé dny si čte. Vlastně se také dost nudí, pořád nenachází v manželském životě to, co četla ve všech těch knihách, když byla v klášteře. León se do Emy zamiluje, ale neví, jak jí to má říct, až nakonec odjede

studovat notářství do Rouenu. Ema k Leónovi také něco cítí a z žalu se uzavírá do sebe. Po několika měsících přijede do Yonville bohatý Rudolphe z nedalekého zámku LaHuchete, který si Emy všimne a rozhodne se, že se s ní lépe seznámí. Přijíždí tedy k doktorovi s tím, že jeho kočí potřebuje pustit žilou. Při další návštěvě pak Emě vyzná lásku a řekne, že ji miluje. Rudolphe podotkne, že by bylo pro Emin stav (z důvodu uzavřenosti si všichni myslí, že je nemocná) mohla být dobrá vyjíždka na koni a sám jí nabídne jednoho ze svých. Charles je nadšen tímto nápadem a nechá pro Emu ušít jezdecký oblek. Poté vyrážejí Rudolphe s Emou na koních na projížďky, kde Rudolphe Emě opět vyznává lásku a Ema zpočátku utíká, až se nakonec do Rudolpha bezmezně zamiluje. Rudolphe k ní chodí v noci, když Charles spí, a ráno, když odjede za pacienty, Ema chodí na Rudolphův zámek. Kupuje mu drahé dárky (bičik, dýmku) na dluh u místního obchodníka, který se jmenuje Lheureux. Ochoťně a rád jí půjčuje a shání pro Emu všemožné věci, které si naporoučí. Ema je do Rudolpha tak zamilovaná, že plánuje, jak spolu utečou a budou žít někde jinde jenom spolu. Ovšem v den plánovaného odjezdu pošle Rudolphe po svém sluhovi dopis, v němž jí píše, že by si s ním zkazila život a že odjíždí pryč, aby ho nehledala. (Ve skutečnosti neodjíždí, jen se schovává.)

Ema se uzavírá opět do sebe a je nemocná. Charles se o Emu bojí a neví, co si s ní má počít, netuší nic o jejích rozmarech a neví, proč se všechno děje. Navíc ho navštíví Lheureux s kufry a cestovním pláštěm, které měla Ema objednané na cestu s Rudolphem. (Lheureux ji dávno prokouknul.) Charles nemá tolik peněz a podepisuje další směnky s dlouhou dobou splatnosti (směnka = úvěrový cenný papír, který dává majiteli právo požadovat za stanovenou dobu dané peníze). Ovšem Charles neví o ostatních půjčkách, které Ema u Lheureuxe má. Charles chce Emě udělat radost a vezme ji (opět za půjčené peníze; no co, doba splatnosti směnek je daleko) do Rouenu na operu. Zde potkávají dávného přítele Leóna. Odcházejí z představení dřív a Ema zůstává do druhého dne, aby mohla jít znova na operu, ale Charles musí ráno domů léčit nemocné. Ráno Charles odjíždí a León se staví za Emou v hotelu a svěří se jí s tím, že ji bezmezně miluje od doby, co odjel studovat (2–3 roky) a ona mu říká totéž. León se nezmíní o dívkách, se kterými se tu během těch pár let stýkal, a Ema neříká nic o Rudolphovi.

Charles sežene Emě v Rouenu učitelku klavíru, ke které Ema jezdí jednou týdně hrát (hrála již dříve v klášteře), a tak neúmyslně umožní Emě, aby se vídala každý týden s Leónem. Ema vždy přespí v hotelu a zase jede domů. Utrácí za nesmyslné věci a Bovaryovým přibývají dluhy.

Přítel Homais s Emou dotlačí Charlese do složité operace místního mrzáka Hippolyteho, který trpí zkrácenou achillovkou. Mrzák málem umře a musejí mu nakonec amputovat nohu, takže snaha proslavit Charlese se obrátí v opak.

Jednoho dne, když je Charles pryč, přijde k Bovaryovým exekutor, aby ocenil všechny majetek Bovaryových. Ema vše Charlesovi zatají a zkouší podepsat s Lheureuxem další směnky, ale vypočítavý obchodník právě na tuto příležitost čekal. Pová Emě, že stáhne exekuci, když zaplatí třetinu dlužné částky. Chce po Leónovi, aby jí pomohl a kradl u svého zaměstnavatele. León slíbí, že se poptá po známých, ale peníze nemá v úmyslu shánět. Shání peníze u notáře, který se diví, proč nesvěřila svůj majetek ke spravování jemu, a řekne Emě, že ji miluje. Ema utíká od notáře a nakonec jde za Rudolphem, kterému řekne, že ho stále miluje, ale Rudolphe nemá tolik peněz. Ema tedy jde domů, kde už je Charles a čeká na vysvětlení. Nechápe, kde se vzaly takové dluhy a že ze dne na den nemá nic. Ema jde rovnou k Homaisovi, který má, jak Ema dobře ví, ve svém skladu arsenik. Požádá Justina, Homaisova učně, aby jí přinesl klíč od kumbálu, a než Justin stačí něco udělat, spolýká bílý prášek. Poté se vrátí domů s dopisem, který dá Charlesovi, a ulehne do postele s vysvětlením, že si ho má ráno přečíst, ale teď ať se už na nic neptá. Charles je zmatený.

Zanedlouho se začne Ema zmítat v křečích a Charles dá poslat pro nejlepšího doktora ve Francii, který ale pozná, oč jde, a také to, že nic nezmuže. Charles tedy sleduje, jak mu žena umírá v náručí. Po její smrti přijde skoro o všechny majetek a jediné, co nechce prodat, je Emina ložnice. Žije podle jejího vzoru a nosí knírek jako nějaký šlechtic. Po čase nachází na půdě Eminu krabici s dopisy od Rudolpha a Leóna a docházejí mu souvislosti. To ho strhuje ještě více do propasti útrap. Nakonec Charles ztrápen asi po dvou letech umírá na zahradě, kde ho nachází jeho dcerka. Asi rok bydlí Berta u Charlesovy matky, ale ta také umře, a jelikož otec Rouault ochrnl, bere si ji k sobě její teta, u které si musí vydělávat na živobytí v prádelně.

- **téma a motiv**

téma: vyznání lásky

motivy: noc, dům, nemoc, koně

- **časoprostor**

prostor: salón v domě Bovaryových

čas: není určen

- **kompoziční výstavba**

Děj je chronologický, úryvek je rozdělen na odstavce.

- **literární forma, druh a žánr**

próza, epika, román

- **vypravěč**

Vševědoucí vypravěč v er-formě

- **postava**

Ema Bovaryová – hlavní hrdinka románu, věčně nespokojená, touží po stále lepším životě, například v Paříži, městě plném večírků a lidí na úrovni, hledá vášeň a vzrušení; vzdělaná, několik let žila v klášteře; ráda čte a taky utrácí; nepříliš starostlivá matka a ještě horší hospodyňka; krásná, umí se oblékat

Charles Bovary – manžel paní Bovaryové, podruhé ženatý, první žena, kterou mu dohodila jeho matka, mu zemřela; hodně pracuje; má rád Emu; není moc velký romantik; doktor, který jezdí za pacienty, ale doma má také ordinaci

Rudolphe Boulanger – žije kousek od vesnice, kde bydlí Ema na svém zámku, má velké statky, „děvkař“, motá Emě hlavu, ale když po něm chce, aby spolu utekli, tak jí napíše dopis v den odjezdu a nechá ji

pan Homais – soused a přítel Bovaryových, lékárník, který vymýšlí, vyrábí a skladuje všechny možné chemikálie, potraviny, jedy, píše do novin a snaží se psát knihy, napsal poučku o skladování a výrobě moštu, je vlezlý a dosti vypočítavý (viz rozepře s mrzákem, který žebrel na cestě do Rouenu)

León – notářův písař v Yonville, později odjede studovat do Rouenu, zamilovaný do Emy, se kterou se později schází každý týden v Rouenu, kam jezdí Ema na „výuku hry na klavír“

- **vyprávěcí způsoby**

přímá řeč Emy, Rudolpha a Bovaryho

- **typy promluv**

dialog Emy a Rudolpha

pásmo vypravěče v er-formě

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

zdrobněliny *lampičku, světélko, slůvkem*

knižní slovo *dlí*

věty zvolací *„Vy jste takový dobrý člověk!“; „Ne, jen vás miluji, to je všechno! Nemůžete o tom pochybovat!...“*

apoziopeze *„Paní Bovaryová,“ řekl, „mi vykládala o svém zdraví...“*

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

kontrast	<i>že tak blízko – tak daleko</i>
hyperbola	<i>ubožák</i>
epizeuxis	<i>jen slovem, jen jediným slůvkem!</i>
personifikace	<i>z kuchyně se ozval klapot dřeváků</i>
metafora	<i>rozplýval se zdvořilostí, vzít k srdci</i>
gradace	<i>To by bylo výborné, skvělé...</i>

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

2. polovina 19. století

Gustav Flaubert (1821–1880)

- [flobér], Francouz, představitel realismu (naturalismu)
- narozen v Rouenu, z rodiny chirurga – finančně dobře zabezpečený
- psát začal již během studií na lyceu
- studoval práva v Paříži, zde se seznámil s Viktorem Hugem
- studia odbýval, Paříž se mu zdála odporná
- přátelil se také s I. S. Turgeněvem (ruským spisovatelem) a George Sandovou (fr. spisovatelkou)
- do literatury uvedl Guy de Maupassanta
- studií zanechal po několika nervových záchvatech (trpěl epilepsií)
- žil samotářsky na venkově, kde psal své knihy, několikrát je přepracovával
- byl velmi pracovitý
- několik dní v roce trávil v Paříži, navštěvoval literární večery
- odmítal manželství, měl o 11 let starší vdanou platonickou lásku, poté byl zamilovaný do básničky Loisy Coletové, ale rozešli se
- někdy navštěvoval prostitutky, o svých sexuálních aktivitách otevřeně psal
- hodně cestoval – Itálie, Řecko, Tunis, Blízký východ
- v Bejrútu se nakazil syfilidou
- finančně podporoval své chudé příbuzné, dal jim všechn svůj majetek a žil skromně a omezil veškeré cestování
- za román *Paní Bovaryová* byl soudně stíhán pro urážku veřejné mravnosti, nakonec byl zproštěn všech obvinění, kniha si díky soudu získala popularitu
- zemřel na svém statku u Rouenu, je pohřben v rodinné hrobce

- vyniká v psychologické analýze

- snažil se o precizní skladbu věty, upravoval rytmus

- vypravěč je chladný pozorovatel, postavy nehodnotí

Citová výchova – román, jedno z nejpesimističtějších děl francouzské literatury, pojednává o revolučním roce 1848

Salambo – historický román, vypráví o vzpouře žoldnéřů ve starověkém Kartágu, název podle jména hlavní hrdinky

Bouvard a Pécuchet – nedokončený román a dvou písářích v důchodu, kterým se nic nedaří. U nás natočeno jako seriál *Byli jednou dva písáři*

Pokoušení svatého Antonína, Tři povídky

- **literární / obecně kulturní kontext**

Naturalismus

- z latinského natura = příroda

- je to umělecký směr, ve kterém se autor snaží zachytit nezkreslenou realitu

- vznikl v 70. letech 19. století ve Francii z klasického realismu, chápe se jako jedna z podob realismu

- za jeho tvůrce je považován Émile Zola

- další představitelé: Guy de Maupassant, Gustave Flaubert, Alphonse Daudet

- hrdinové z okraje společnosti, týrané ženy a děti, opilci

- děj často končí špatně

- spisovatele láká pesimismus – lidská bída, smrt, stáří, drastické a odpuzující scény

- původní filozofický význam slova *naturalista* odkazoval k inspiraci empiricky orientovanou přírodovědou

- naturalismus souvisí s determinizmem – člověk je předurčen prostředím a vrozenými vlastnostmi – dědičnost
- autor nevstupuje ani nezasahuje do děje, nechává vyvíjet události přirozeně
- cílem je obnažit člověka ve fyziologické podstatě, jako bytost se řídí pudy, ne mozkiem

Francie:

Émile Zola (1840–1902)

- francouzský romanopisec, dramatik, literární kritik a teoretik
 - jeden z nejvýznamnějších představitelů naturalismu
- dílo: romány *Zabiják*, *Nana*, *Štěstí Rougonů*

Guy de Maupassant (1850–1893)

- představitel naturalismu a realismu
 - mistr povídky
 - po rozvodu rodičů odešel s matkou do Normandie, zúčastnil se prusko-francouzské války
 - v roce 1880 vydal své mistrovské dílo *Kulička* a v následujícím desetiletí byl schopen vydat až čtyři romány ročně
 - onemocněl, měl syfilidu, tato zhoubná nemoc ho ničila, až ho dohnala k šílenství
 - v roce 1892 se pokusil o sebevraždu a o rok později zemřel v ústavu pro choromyslné v Paříži
- dílo: povídka *Kulička*, román *Miláček*, román *Příběh jednoho života*

České země:

Vilém Mrštík (1863–1912)

- spisovatel, dramatik, kritik a překladatel
 - vystudoval gymnázium v Brně a v Praze
 - pokusil se o studium práv, ale kvůli uměleckým zájmům jej nedokončil
 - překládal Zolu, Maupassanta
 - výsledkem bratrské spolupráce (bratr Alois) je drama *Maryša*, které je považováno za vrchol české realistické tvorby
 - v roce 1912 spáchal sebevraždu z obav, že ho jeho soused jde udat k soudu
- dílo: drama *Maryša*, román *Santa Lucia*, román *Pohádka máje*, kronika *Rok na vsi*

Karel Josef Šlejhar (1864–1914)

- český naturalistický spisovatel
 - studoval v Pardubicích a Praze, kvůli nemoci studií zanechal
 - poté pracoval jako technický úředník v cukrovaru
 - jeho dílo je charakteristické hlubokým pesimismem, čtenáře se snaží šokovat děsivými detaily
 - nejčastěji píše o životě na vesnici, který líčí v těch nejhorších barvách
- dílo: *Dojmy z přírody a společnosti*, *Kuře melancholik*, *Lípa*, *Peklo*

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Paní Bovaryová – jméno a označení hlavní hrdinky

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Dílo je dnes možná ještě aktuálnější než dříve. Flaubertovo dílo bylo ve své době spíše pohoršující, ale dnes je to možná případ mnoha lidí. Tedy tehdy myslím také, jenom se o tom tolik nemluvalo. I když se děj odehrává někdy v polovině 19. století, je kniha stále aktuální.

- **pravděpodobný adresát:**

Adresátem může být kdokoli, i když kniha pro děti to zrovna není.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Paní Bovaryová je první Flaubertův román z roku 1857, který vycházel původně časopisecky a pro knižní vydání byl zkrácen. Kniha vzbudila senzaci, hlavně líčením milostných afér hlavní hrdinky. Kniha si díky soudnímu jednání udělala velikou reklamu. Text je pokládán za vzor realistického románu.

- **tematicky podobné dílo:**

Émile Zola – *Nana*: hlavní hrdinka je posedlá muži a potřebou fyzické lásky

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Tato kniha byla pod stejným názvem již několikrát zfilmována. Nejslavnějším snímkem je film z roku 1991 s Isabelle Huppert v hlavní roli. Je jedním z těch lepších ztvárnění knihy, protože zde zůstávají všechny podstatné body v dějové linii, ovšem samozřejmě chybí Flaubertovy úvahy. Film se drží předlohy. Zhlédnutí filmu může člověku změnit názor na jednotlivé postavy. Například Charles se mně osobně nezdál takový ňouma, jako jakého ho inscenují ve filmu. Ovšem možná na úkor zachování děje je film poněkud nudnější než kniha. I kniha má nudné pasáže, jenže ty jsou proloženy právě například těmi úvahami.